

надиған хусусий шуки, улар машқларида анъанавий йўсундан — ижтимоий муаммолардан четлашгила уриниш, воқелиқдан қониш анъанаси юз бераётганини пайқаш мумкин, Бундай ҳолинг боиси бор. Кишилар онгига куч билан синдирилган гоғларнинг таназули, идилнинг қунпаяқон бўлгани, умумий қарақчилик — булар барчаси янги ҳам бадий мушоҳадага даъват этган ташқи таъсирлардир. Қундалик ҳам-ташвишлардан роман ясамасликка, ҳаётга, турмушга санъаткор назари билан қарашга уриниш воқелиқдан, ижтимоий муаммолар таъсиридан қочишга олиб келаётди. Ижтимоийлашган тафаккур, табиини, бирдан соф санъат ярато олмайд, бирокъ бутунги тараққийёт шуни қўраётмоқдаки, адабиёт, чинакам адабиёт эҳтимоли ижтимоийликдан холи — санъат йўлидан кетади. Аммо бунинг учун моддий асослар бўлиши лозим. Бунинг маънавий оламида фақулода ўзгарилар содир бўлиши қўриқ, деб ўйлайман.

— Кейинги йиллар жаҳон харитасига жиддий тузатишлар киритди, моддий оламда ақл бовар этмайдиган ислоҳлар содир бўлди, бирокъ... маънавиятимизда нечундир ўзгарилар секин бораётди. Ёзувчи сифатида бу ҳолинг сиз қандай изоҳлайсиз?

— Сизнинг саволингиз бундан бир неча йил муқаддам Юнонистонда ўзим англаб етган шарафатсиз бир ҳақиқатни ёдига солди... Афсоналар тумандай чўлгаб ётган Афганистоннинг «Архитект» меҳмонхонаси олдига ҳали ҳушсурадан тушмай туриб кўрдимки, йўлдан ҳушсурадан тушмай туриб мулозимат қилаётди, сайёҳларга соф ўрис тилида аёлларнинг мўйнали шубаси маъжудлигини айтаётди, жонон шуба, ҳам бунинг устига арзонбаҳо таърифлаётди, жуда тақчил кўради эканлигини таъкидлаётди, агар кимдир талабот бўлса, холис хизматга тайёр эканлигини сездирди ўтаётди.

— Нимсан ўзинг? — дея сўради ундан кечка бир журналист.

— Иттифок терма командасининг ўйинчиси, — деди у.

Қандайдир хорижий мамлакатда, сен билган тилда, тағин эътиборга молик бир йилги, кимсан, иттифок терма командасининг ўйинчиси истисноликни чиқиб, шундай деб турса агар, ҳеч шубҳасиз, меҳринг ийиб кетади. Ҳамёнда атири юз доллар ақчаси бор сайёҳ хонимлар хоналарни банд этгач, юкларни кўра-қўйма, шопи-пиша кўчага чиқишди ва унга эргашиб, тилимни Афганистон жинкуларидан бирга шўниб кетишди. Ақсига олиб ўша жонон шубанинг баҳоси юз эллик доллар миқдорда экан. Начора, хонимлар шерикларидан қарз олишган, бор-йўғини сотиб бўлса, ўша шубадан харид қилишган. Агар сиз ўша ошом кечини тамадди чоғи билан бирга, бир дастурхон устида бўлсангиз эди, ҳеч шубҳасиз, инсон боласини ҳудо йрлаб олиши ўнгида келган чоғда ўзини улдабурон санаб, нечоғлик толейдан мамнун бўлишини ўз кўзингиз билан кўра эдингиз.

Орадан бир неча кун ўтгач, кечки пайт эди, баногоҳ эшик тақиллаб қолди. Бирор уни қия очгач, не кўз билан кўрайки, биринчи бўлиб шуба харид қилган, ўша ўйинчиға мезондай илақиди қолган сибирил санам лаҳча чў устида турган ваби бетақат типирчялаётди.

— Ҳа, тиңчиликми?

— Тиңчилик, тиңчилик. Сизлар Ўзбекистондан, шундайми?

— Шундай.

— Сўрашяпти?

— Ким?

— Ҳалигиз...

Бизни дарақлаган жуда юксак эҳтиромга сазовор эът қилишнинг унинг юзларидиға ифодаланган ақлоқ сезилиб турар, хоним ҳўжасини юмушнинг рисоладигидай бажо этишга интиляётган канизак сингари бежо, беҳало, бу унинг саъй-ҳаракатида силқиб кўзга ташланар эди.

Ниҳоят, биз унга эргашиб, айланма зиналари бир-бир боғсакча даҳлиға тушдим. Ва кўчага чиқгач, қаҳвахона тарафга широза кўлиди у. Чиндан ҳам қаҳвахона пешайонидаги ўриниқда уч-тўрт уфати билан ўша — иттифок командасининг бизга таниш ўйинчиси яслиби ўтирар эди. Даврага биз ичча қия боргач, у ўрнидан турди ва ҳайрон қорларни дарамада илтифот билан сўрашгани қўл узатди, ҳам соф ўзбек тилида:

— Салом, — деди, кўришгач, қизматкорни қақирди-да, юнон тилида таъкидлаб таъкидлайди бир нимани ўтирди, кейин бизга юзланган ўрис тилида жуда самийий изоҳ берди: — Биламан, тўғиз гуштни тановул қилмайсизлар, афсуслки, қўй гушти адо бўлипти. Шу боис мен тайинладим: ҳозир молғўштидан хуштаъмиғна таом тайерлаб келайди у.

— Сизлар... қаердан ўзи? — дея ажабланиб сўрадим мен.

— Афганидан.

— Йў-а? Унда... қанақа иттифок терма командасида ўйнайсизлар, а?

У бир силкиниб кўлиди-да, қўл силтади. Бу ҳаракат шунчалар кўп маъно аңлатар эдики, ортқч бир саволага жоаб қолмади.

— Қандай, Тошкент ҳалиям сулувми? Ҳалиям ақшонинг суви ўшандай зилол, беорумми?

Агар сиз вақтида Ватаидан чиқиб кетган ва ҳозир хорижда истиқомат қилаётган ҳаммиллатни учратиб юксангиз, олдига у шундай соғинч ва интидорлик билан жоандан азиз юрти қаҳида сўраб-сўриштиради.

Ҳайрат гўла назар билан қараб турганимизни кўриб, «иттифок терма командасининг ўйинчиси» изоҳ берди:

— Биз ҳам Тошкентда турганамиз... Қора полковниклар даврида Юнонистондан кўчиб келган сарсон-саргардон оидлар қаҳида билган-ўчганларим бир-бир ҳаблимдан ўтди.

— Келинлар, дастурхониям ўзбекчасига қийлайки!

Ҳа, улар бизнинг таомил ва удумларни беш қўлда билдилар, чунки шу юрда унинг ўзган, туз тотган, гўда, аздада бирга бўлишган, фақат ўн-ўн беш йил илгари она юрларига йўл очилгач, қўчиб Афғанига боришган, ўзимизнинг жайдари юнонлар.

Шу оқшом «Волвога» ўтириб, чиқроқлар гувоҳон ўйнаган Афганининг ихчам ва серкат-нон кўчалари бўйлаб тонга дову роса эғидик, улардан бирининг жуда бежирман хусусий ресторани бор бўлиб, кечаси билан ўйин-қулги тиммас экан, шу гўшадда тонгин оттирдин, сахар чоғи хайрлашар эканмиз, у ҳорин жилмайганча:

— Шуба олмандигларим ишқили? — дея сўради.

— Йў-ўқ, Нима, шунақа ақшонинг уруғини у?

— Қаҳида, — деди у кўзларидида алам уч...

қуллаб, — анавиларни атай «чув» туширдик. Аслида қуроқдан бичилган...

— Нега ундай қилдингизлар?

— Вақтида бизни ҳам далай қилиб чағитишган-ку, ахир!

Аламзада эканлиги наинки унинг кўзларидида, ҳатто юзларидида ҳам шундоқ акс этиб турар эди.

Уша кун совет сайёҳларининг янги тўқини етиб келиди ва мен тағин уни гўзал санамлар кўршовида кўрдим.

Ниҳоят, бизнинг сафаримиз қарибди. Афганининг қўнбоши тарафидиғи одимгина тайёрагоҳга чиқганимизда қандайдир у етиб келди. Пича турғин қилдик.

— Юнонистонга қайтгач, қийналмадингларми? Бирон жойда ишлайсанми ўзи?

— Ҳа, бўлмасам-чи, муҳандисман.

— Маошинг қанча?

— Минг доллардан зиёд.

— Унда ниманга етмайд ўзи? Сайёҳларга ўралашиб юриш, уларни «чув» тушириш нега зарил бўлиб қолди сенга?

— Э... — У алам билан қўй силтади, сўғ ёнидан синарет олдиди-да, тутатди, денгизни қонга белаб ботиб бораётган қирғизни қўшга юз бурганча маъюс ва ўйчан тикилиб қолди. Унинг ўрнига мошинга суяниб турган ҳаким дўсти жаовб берди:

— Худого шукрки, бировдан кам жойимиз йўқ. Уй ҳам, вилла ҳам, машина ҳам бор. Бироқ, биласанми, гап нимада, биз — ўша ёқдан келганлар туб афиналикларга сира қўш...

— Ҳа, тиңчиликми?

— Тиңчилик, тиңчилик. Сизлар Ўзбекистондан, шундайми?

— Шундай.

— Сўрашяпти?

— Ким?

— Ҳалигиз...

Бизни дарақлаган жуда юксак эҳтиромга сазовор эът қилишнинг унинг юзларидиға ифодаланган ақлоқ сезилиб турар, хоним ҳўжасини юмушнинг рисоладигидай бажо этишга интиляётган канизак сингари бежо, беҳало, бу унинг саъй-ҳаракатида силқиб кўзга ташланар эди.

Ниҳоят, биз унга эргашиб, айланма зиналари бир-бир боғсакча даҳлиға тушдим. Ва кўчага чиқгач, қаҳвахона тарафга широза кўлиди у. Чиндан ҳам қаҳвахона пешайонидаги ўриниқда уч-тўрт уфати билан ўша — иттифок командасининг бизга таниш ўйинчиси яслиби ўтирар эди. Даврага биз ичча қия боргач, у ўрнидан турди ва ҳайрон қорларни дарамада илтифот билан сўрашгани қўл узатди, ҳам соф ўзбек тилида:

— Салом, — деди, кўришгач, қизматкорни қақирди-да, юнон тилида таъкидлаб таъкидлайди бир нимани ўтирди, кейин бизга юзланган ўрис тилида жуда самийий изоҳ берди: — Биламан, тўғиз гуштни тановул қилмайсизлар, афсуслки, қўй гушти адо бўлипти. Шу боис мен тайинладим: ҳозир молғўштидан хуштаъмиғна таом тайерлаб келайди у.

— Сизлар... қаердан ўзи? — дея ажабланиб сўрадим мен.

— Афганидан.

— Йў-а? Унда... қанақа иттифок терма командасида ўйнайсизлар, а?

У бир силкиниб кўлиди-да, қўл силтади. Бу ҳаракат шунчалар кўп маъно аңлатар эдики, ортқч бир саволага жоаб қолмади.

— Қандай, Тошкент ҳалиям сулувми? Ҳалиям ақшонинг суви ўшандай зилол, беорумми?

Агар сиз вақтида Ватаидан чиқиб кетган ва ҳозир хорижда истиқомат қилаётган ҳаммиллатни учратиб юксангиз, олдига у шундай соғинч ва интидорлик билан жоандан азиз юрти қаҳида сўраб-сўриштиради.

Ҳайрат гўла назар билан қараб турганимизни кўриб, «иттифок терма командасининг ўйинчиси» изоҳ берди:

— Биз ҳам Тошкентда турганамиз... Қора полковниклар даврида Юнонистондан кўчиб келган сарсон-саргардон оидлар қаҳида билган-ўчганларим бир-бир ҳаблимдан ўтди.

— Келинлар, дастурхониям ўзбекчасига қийлайки!

Ҳа, улар бизнинг таомил ва удумларни беш қўлда билдилар, чунки шу юрда унинг ўзган, туз тотган, гўда, аздада бирга бўлишган, фақат ўн-ўн беш йил илгари она юрларига йўл очилгач, қўчиб Афғанига боришган, ўзимизнинг жайдари юнонлар.

Шу оқшом «Волвога» ўтириб, чиқроқлар гувоҳон ўйнаган Афганининг ихчам ва серкат-нон кўчалари бўйлаб тонга дову роса эғидик, улардан бирининг жуда бежирман хусусий ресторани бор бўлиб, кечаси билан ўйин-қулги тиммас экан, шу гўшадда тонгин оттирдин, сахар чоғи хайрлашар эканмиз, у ҳорин жилмайганча:

— Шуба олмандигларим ишқили? — дея сўради.

— Йў-ўқ, Нима, шунақа ақшонинг уруғини у?

— Қаҳида, — деди у кўзларидида алам уч...

олам тирикми? Қани энди бир дарак бўлса!

Бу ҳасрат — оғир ҳасрат. Қанчадан-қанча ватандошлар бир хабар кутиб, шу ёққа йлҳақ термулиб сўнгги нафасида: «Онажон!» «У-ў, Ватан!» дея армон билан оҳ чекиб, ўз қўлида жон беришган. Қанчадан-қанча ватандошлар ҳамон юрт тупроғини кўзга суртишга интизордилар. Э-э, нимасини айтасиз, унта...

Бултур Туркияда истиқомат қиладиган ҳаммиллатлардан бири уйга сим қўчиб, севинч-ла айтдики, аллакин Ўзбекистондан бир хонанданинг кўп манзур қўшиқлари дастасини олиб келибди.

Кейин ўша ҳаммиллат қўшиқлар дастаси йла бизникига ташриф бурди, ватандошлар уни тиңгладик. Элий ўйонликка даъват этуви сўзлар кўнгли уйини ваирон қилиб юборди. Аммо, бу қўшиқчини совет ҳўкуматининг ўзи элинг ичига қўйиб юбормадиканми, унга эргашганларнинг эртага боши кетмасмикан, деб кўп хавотирландик. Оллоҳга шукрки, бир мудат вақт ўтиб юртдан даъватнома борди, энди бизнинг севинч ёшларимизни бир кўрсангиз эди. Шукр, Ватанга келдик, унинг тупроғини кўзларга сурдик. Олий Кенгаш Истиқлол эълон қилинишни кўриб чиқаётган экан, бунинг эшитиб севинчимиз минг чандон зиёда бўлди! Улуғ саодат бу!...

Уша оқшом хорижий ҳаммиллатимиз туй...

— Ҳа, тиңчиликми?

— Тиңчилик, тиңчилик. Сизлар Ўзбекистондан, шундайми?

— Шундай.

— Сўрашяпти?

— Ким?

— Ҳалигиз...

Бизни дарақлаган жуда юксак эҳтиромга сазовор эът қилишнинг унинг юзларидиға ифодаланган ақлоқ сезилиб турар, хоним ҳўжасини юмушнинг рисоладигидай бажо этишга интиляётган канизак сингари бежо, беҳало, бу унинг саъй-ҳаракатида силқиб кўзга ташланар эди.

Ниҳоят, биз унга эргашиб, айланма зиналари бир-бир боғсакча даҳлиға тушдим. Ва кўчага чиқгач, қаҳвахона тарафга широза кўлиди у. Чиндан ҳам қаҳвахона пешайонидаги ўриниқда уч-тўрт уфати билан ўша — иттифок командасининг бизга таниш ўйинчиси яслиби ўтирар эди. Даврага биз ичча қия боргач, у ўрнидан турди ва ҳайрон қорларни дарамада илтифот билан сўрашгани қўл узатди, ҳам соф ўзбек тилида:

— Салом, — деди, кўришгач, қизматкорни қақирди-да, юнон тилида таъкидлаб таъкидлайди бир нимани ўтирди, кейин бизга юзланган ўрис тилида жуда самийий изоҳ берди: — Биламан, тўғиз гуштни тановул қилмайсизлар, афсуслки, қўй гушти адо бўлипти. Шу боис мен тайинладим: ҳозир молғўштидан хуштаъмиғна таом тайерлаб келайди у.

— Сизлар... қаердан ўзи? — дея ажабланиб сўрадим мен.

— Афганидан.

— Йў-а? Унда... қанақа иттифок терма командасида ўйнайсизлар, а?

У бир силкиниб кўлиди-да, қўл силтади. Бу ҳаракат шунчалар кўп маъно аңлатар эдики, ортқч бир саволага жоаб қолмади.

— Қандай, Тошкент ҳалиям сулувми? Ҳалиям ақшонинг суви ўшандай зилол, беорумми?

Агар сиз вақтида Ватаидан чиқиб кетган ва ҳозир хорижда истиқомат қилаётган ҳаммиллатни учратиб юксангиз, олдига у шундай соғинч ва интидорлик билан жоандан азиз юрти қаҳида сўраб-сўриштиради.

Ҳайрат гўла назар билан қараб турганимизни кўриб, «иттифок терма командасининг ўйинчиси» изоҳ берди:

— Биз ҳам Тошкентда турганамиз... Қора полковниклар даврида Юнонистондан кўчиб келган сарсон-саргардон оидлар қаҳида билган-ўчганларим бир-бир ҳаблимдан ўтди.

— Келинлар, дастурхониям ўзбекчасига қийлайки!

Ҳа, улар бизнинг таомил ва удумларни беш қўлда билдилар, чунки шу юрда унинг ўзган, туз тотган, гўда, аздада бирга бўлишган, фақат ўн-ўн беш йил илгари она юрларига йўл очилгач, қўчиб Афғанига боришган, ўзимизнинг жайдари юнонлар.

Шу оқшом «Волвога» ўтириб, чиқроқлар гувоҳон ўйнаган Афганининг ихчам ва серкат-нон кўчалари бўйлаб тонга дову роса эғидик, улардан бирининг жуда бежирман хусусий ресторани бор бўлиб, кечаси билан ўйин-қулги тиммас экан, шу гўшадда тонгин оттирдин, сахар чоғи хайрлашар эканмиз, у ҳорин жилмайганча:

— Шуба олмандигларим ишқили? — дея сўради.

— Йў-ўқ, Нима, шунақа ақшонинг уруғини у?

— Қаҳида, — деди у кўзларидида алам уч...

олам тирикми? Қани энди бир дарак бўлса!

Бу ҳасрат — оғир ҳасрат. Қанчадан-қанча ватандошлар бир хабар кутиб, шу ёққа йлҳақ термулиб сўнгги нафасида: «Онажон!» «У-ў, Ватан!» дея армон билан оҳ чекиб, ўз қўлида жон беришган. Қанчадан-қанча ватандошлар ҳамон юрт тупроғини кўзга суртишга интизордилар. Э-э, нимасини айтасиз, унта...

Бултур Туркияда истиқомат қиладиган ҳаммиллатлардан бири уйга сим қўчиб, севинч-ла айтдики, аллакин Ўзбекистондан бир хонанданинг кўп манзур қўшиқлари дастасини олиб келибди.

Кейин ўша ҳаммиллат қўшиқлар дастаси йла бизникига ташриф бурди, ватандошлар уни тиңгладик. Элий ўйонликка даъват этуви сўзлар кўнгли уйини ваирон қилиб юборди. Аммо, бу қўшиқчини совет ҳўкуматининг ўзи элинг ичига қўйиб юбормадиканми, унга эргашганларнинг эртага боши кетмасмикан, деб кўп хавотирландик. Оллоҳга шукрки, бир мудат вақт ўтиб юртдан даъватнома борди, энди бизнинг севинч ёшларимизни бир кўрсангиз эди. Шукр, Ватанга келдик, унинг тупроғини кўзларга сурдик. Олий Кенгаш Истиқлол эълон қилинишни кўриб чиқаётган экан, бунинг эшитиб севинчимиз минг чандон зиёда бўлди! Улуғ саодат бу!...

Уша оқшом хорижий ҳаммиллатимиз туй...

— Ҳа, тиңчиликми?

— Тиңчилик, тиңчилик. Сизлар Ўзбекистондан, шундайми?

— Шундай.

— Сўрашяпти?

— Ким?

— Ҳалигиз...

Бизни дарақлаган жуда юксак эҳтиромга сазовор эът қилишнинг унинг юзларидиға ифодаланган ақлоқ сезилиб турар, хоним ҳўжасини юмушнинг рисоладигидай бажо этишга интиляётган канизак сингари бежо, беҳало, бу унинг саъй-ҳаракатида силқиб кўзга ташланар эди.

Ниҳоят, биз унга эргашиб, айланма зиналари бир-бир боғсакча даҳлиға тушдим. Ва кўчага чиқгач, қаҳвахона тарафга широза кўлиди у. Чиндан ҳам қаҳвахона пешайонидаги ўриниқда уч-тўрт уфати билан ўша — иттифок командасининг бизга таниш ўйинчиси яслиби ўтирар эди. Даврага биз ичча қия боргач, у ўрнидан турди ва ҳайрон қорларни дарамада илтифот билан сўрашгани қўл узатди, ҳам соф ўзбек тилида:

— Салом, — деди, кўришгач, қизматкорни қақирди-да, юнон тилида таъкидлаб таъкидлайди бир нимани ўтирди, кейин бизга юзланган ўрис тилида жуда самийий изоҳ берди: — Биламан, тўғиз гуштни тановул қилмайсизлар, афсуслки, қўй гушти адо бўлипти. Шу боис мен тайинладим: ҳозир молғўштидан хуштаъмиғна таом тайерлаб келайди у.

— Сизлар... қаердан ўзи? — дея ажабланиб сўрадим мен.

— Афганидан.

— Йў-а? Унда... қанақа иттифок терма командасида ўйнайсизлар, а?

У бир силкиниб кўлиди-да, қўл силтади. Бу ҳаракат шунчалар кўп маъно аңлатар эдики, ортқч бир саволага жоаб қолмади.

— Қандай, Тошкент ҳалиям сулувми? Ҳалиям ақшонинг суви ўшандай зилол, беорумми?

Агар сиз вақтида Ватаидан чиқиб кетган ва ҳозир хорижда истиқомат қилаётган ҳаммиллатни учратиб юксангиз, олдига у шундай соғинч ва интидорлик билан жоандан азиз юрти қаҳида сўраб-сўриштиради.

Ҳайрат гўла назар билан қараб турганимизни кўриб, «иттифок терма командасининг ўйинчиси» изоҳ берди:

— Биз ҳам Тошкентда турганамиз... Қора полковниклар даврида Юнонистондан кўчиб келган сарсон-саргардон оидлар қаҳида билган-ўчганларим бир-бир ҳаблимдан ўтди.

Шеър, менинг назаримда, кўнгида кеча ётган ҳаёт сувратидир, бу суврат ташқи олам таъсиридан холи бўлмайди, албатта.

Айни пайтда шуни ҳам айтиш керакки, Уктабр инқилобидан кейин гарчи инқилобни шарофлаш русумга кирган бўлса-да, орадан етти йил ўтиб, 1924 йилнинг 2 ноябрида Сергей Есенин шундай деган:

Эскича айтылар
Йнги куйимиз...

— Оҳорли туйғулар оҳоренз оҳангларида куйланса-да, сабр қилиш мумкин, негани қарайди билан барчаси ўрнига тушиши мумкин, бирокъ сиз аввал бода сўз отган тарби масаласи... қай тарзда уни йўлга қўйиш мумкин? Усаётган авлод бу масала ҳақ этилишини қўсти турмайдик-ку!

— Рост, инсон боласи муайян ёшга қалар ниманингдир таъсирида улғайди. Бу дар тарбиясида адабий таъсир жуда-жуда муҳим. Ҳақиқат телевидение орқали бир филм намойиш этилди. Унда ҳикоя қилинишича, Гагарин фазога учгач, бир маҳалла болалари темир-терсақларни йнгиб, қўболо «ракета» жасайдилар ва худонинг берган кунин ўзларича фазога учдилар. Улар ҳатто бир итни ҳам шундоқ ёнарига ўтқазиб оладилар.

Аслида шундай бўлмаган дейсизми?

Булган.

Сабаб?

Ҳеч бир ҳодиса Гагариннинг фазога учуши янглиғ муфассал ташвиқ этилмаган. Уша мит-

тивойлар ҳатто «Белка» ва «Стрелка»ни ҳам назардан қўришмаган...

Миллатинг болалари нима билан банд эди?

Болалар кўз узмайдиган ақсар филмлар: «Ужас», бизгизбармоқ «Фреддининг қасоси» ёхуд «Иккинчи иқодиқ уюшма...» қарабсизки, олдигақандай, собиқ «советлар» неимсан деганин шунақанги трийратадикки, таърифага тил оқиб, булар десаңгиз отаваеради, улар эса тутдай тўқилиб кетаваеради. Бутун бошли бир ҳақнинг қирлиб битмаганига ҳайрон қолсан киши. Ҳатто отиб ўлдир олманганларнинг бошига автоматнинг қўндоғи билан «бизнилар» қунонам ҳўзур қилиб, шундай боллаб тушрадикки...

Бейхитёр, музлатилган юз йиллик гуштни майдалаётган қасосбарони улар, деб ўйлаб қолсан. Бунинг барчаси азалий ўзанида депсизиб турган ақиданинг олачалоқ кўринишларидир. Идилар моёбийанда шу филмлар носоглом кайфиятлар наслар туринга синглириб келди аслида. Ҳеч эътибор қилмасангиз: занки, фозил эотлар ҳеч маҳал бировага бирровин қарши қўймайдилар. Йнзо қичқини мумкин бўлган ҳолларда эса шунинг асл сабабларини ишириб ўтишадилар, кишини баргизенглик, тотувликка даъват этишадилар. Акс ишлар аламзадалликнинг меваси сифатида юзага келди. Ва улар ўчиб бораётган тарих саҳифада йитиб кетиши муқаррардир. Теваракка назар ташласангиз агар, умидбахш ўзгарилар буй кўраётганлигига иқдор бўласан киши. Ва бу ҳол тоғини ёриб чиқаётган тошлоқларни ёдга солдид.

Гарчи бизнинг адабиётда «Тарас Бульба», «Кавказ ақсири», «Полк ўғли», «Чин инсон қаҳида қисса», «Инсон тақдир», «Рус характер» каби асарлар бўлмаса-да, миллий туйғу тақомил топишича, ақдодларга, юрта, Ватанга муҳаббат уйғотишга қодир асарлар манвуж, «Тўмасри», «Широқ» афсоналари, «Алломиш», «Гўрўғли» достонлари, баҳодирликни улдулган эртаклар, Мирқарим Осим қиссалари... шулар жумласидандир. Хрестоматияларда уларга тадрижий тарзда тартиб берилса, шу кунда муҳим бўлган тарбиявий вазифани ўтай олади, деб ўйлайман.

— Дунбинг адолатга юз бургани чин бўлсин. Бу ўзгарилар насрда ҳам жиддий бурлишлар жаса ажаб эмас. Бугунги адабий жаранида рави солганда, асосан ёшларнинг изанида кичик кичик одламмаган ифода йўналири — ҳикоя қилиш тарзига дуч келишимиз. Журнал таҳририятида ўзганини қувонтирадиган шундай асарлар кўпми?

— Биласизми, адабиётга қараш масаласида ҳар ким ўз нўқтан назарига ага ва у таъли мезонидан келиб чиқиб бир-бирининг саволи қилади. Тоғай Муроднинг «Отамдан қолган далалар» романи. Асарни қўбўласа ҳолида ўқиб қичқач, Ойил Ёқубов унинг услубий ўзига хослигини, шунага эинг етмаслигини кераклигини алоҳида таъкидлади. Ҳақиқат эса оқсоқол адбимиздан қирқ ёш кичик адабиётчи романи роҳатланди ўқинишга ҳикоя қилиш тарзи халақит берганини айтиди.

Англашмишча, у романчиликнинг анъанавий кўринишларига қўнқиб қолган. Тоғай Мурод интидорнинг бир сифати — широна ҳикоя қилиш тарзи-ку. Романнинг булк фазилатлари ҳақида таниқли мунаққидимиз Озод Шарифидинов айтган фикрга қўшилиш керак: кечмиш фожиалар ҳақидаги бу асар ўзликни аңлашга хизмат қилади.

Таҳририят нашрга таъйёрлаётган Незмат Аминов, Худойберди Тўхтабоев ҳикоялари, Собир ўнанинг риёга чўмган болалик ҳақидаги қиссаи ҳам, интидорли ёш носирларнинг асарлари ҳам шу руҳда.

Ҳақиқат бўлиб ўтган учрашувлардан бирда, нега энди «Ешлик» ўттиз бешдан ошган широза адиблар асарларига ҳам ўрин берилди, дея сўрашди. Ёзида ҳали ҳам «натта авлод», «Адабиёт авлод» деган тусунамалар манвуж. «Адабиётчи эса ақдодлар яратмайди, у жамоа-жамоа бўлиб, баландларов широзлардан руҳанио амалга ошириладиган таъбир эмас. Агар шундай бўлганда ҳамон биз собиқ иттифокнинг аввалиги марандор маҳжусини қуллаб юрган бў

КУТЛИБЕКА

КУЗ

«Туз оҳ, Заҳридин Муҳаммад Бобур...»

Куз оҳ... Бикажон...
Куёш мағлуб лашкарбошидир
Ингар жонсизланган нурларин
Хазон боғнинг сўзон ёшидир
Сўзон этган бири-бирларин.

Атиргул — баҳорнинг сағири —
Бошидан ёзларни кечирган.
Сариқ сўзлар умид қағири —
Куйқасига қадар ичилган.

Кумрининг қушлиги сусайган —
Ерга рози — насларга рози.
Қарғанинг тиллари узайган —
Очилиб боради овози.

Булуз қайта бутланган қалқон,
Шамол — қилич, дарахтлар зирлар.

Шитоб ювар ювгич ёмғирлар.

Туз оҳ... Бикажон...

АЁЛ

Мен шунчаки қуш эмас,
Патлари гул хумиймас.

Мен шунчаки ой эмас,
Булуздан чиққан ойман —
Азизим, мени қизган.

Булбул қўздан томган
Бир томчи шабнамдирман.
Қийналиб ёнаётган
Шамолдаги шамдирман —
Азизим, мени қизган.

Биргина лаҳзаман мен
Биргина нафасман хуш
Сен қўрган барча тушлар —
Ичра ширин, ёруғ туш —
Азизим, мени қизган.

Ёмғирдаги чўғдирман,
Нишондаги турдирман
Сен қизгансанг борман мен
Қизганмасанг, йўқдирман —
Азизим, мени қизган.

КЎР БУЛМАДИМ:
МЕН КЎРДИМ

Икки кўзим қалбимга
Воҳ, биргина қалбимга
бор кўрмишин тўқади.

Ким бор ҳасрати билан
Ким йўқ ҳасрати билан
ҳасратимга чўқади.

Ватан менинг ичимда
Шу хур санжого билан,
ундаги доғи билан.

Ватан менинг ичимда
Шу хур санжого билан,
унда титроғи билан.

Миллат менинг ичимда
Ичда ёмон кўрқинч
ва ёмон ёви билан.

Энди оғирман ерга.
Оғирдирман ўзимга.
Манглаймда сафар бор.

Кўр бўлмадим: мен кўрдим.
Майли жисмига хатар,
Майли руҳга зафар бор.

Менинг исимим юмшоқ бир нарсаси:
бир таҳдидлик ҳоли бор, холос —
уни увалатмоқ осондир.

Ғажаб мендан кунима, хуррият:
Икки яшар ўғлим бор — Қасос,
Беш ёш қизим — мени Исёндир.

МЕН ЗЎРЛИККА
ҚАРШИМАН

Улган япроқ устига
Қиш қор билан хат ёзар,
мен зўрликка қаршиман.

Туман ёпган кўллардан
лойқа хаёлим тоза,
мен зўрликка қаршиман.

Хуш қол, турлангич олам,
Ўз-ўзимга беркиндим,
мен зўрликка қаршиман.

Булбул бўлган руҳимга
Қалб боғларим — эркинлик,
мен зўрликка қаршиман.

«Жоним майса... жоним гул»
шу титрақдир айтарим,
мен зўрликка қаршиман.

Хоҳласангиз, сўзимни
Сиз-да титраб қайтаринг,
мен зўрликка қаршиман.

Кўнсам, чечакка қўниб,
Учасам, шундан учарман,
мен зўрликка қаршиман.

Ингласам, ишққа йиғлаб,
қучсам, ишқни қучарман,
мен зўрликка қаршиман.

Рухим деворларини
Мушти билан урган ким —
мен зўрликка қаршиман.

Ичкарилаб кетганман,
Муштар бўлмас тилсим —
мен зўрликка қаршиман.

Девордан сўроқламоқ
Энди бекор уриниш —
мен зўрликка қаршиман.

Бир ҳақдан имо бўлса,
бергайдирман кўрениш —
мен зўрликка қаршиман.

Куз, шамолни кийдингми,
умрим ҳақда сўрагин,
этагинга ўрагин.

Оғирим йўқ, қўрқма сен,
Кучли сўзларим толди,
сўзларим ерда қолди.

Сочларим байроқ эмас,
Сочларим оҳим-ювош,
кўзим кўзга тенг кўзёш.

Қушларинг билан бирга
узоқ-узоқ учиргил.
Сўнг мени қушларингга
қатра-қатра ичиргил...

...Озодликка қўшилай.

БЕШ-ОЛТИ ЕШДА ЭДИМ. Урушнинг охирида
акам ярадор бўлиб қайтди. Унг қўлининг
ўстигида теккан пулемёт ўқи тирсакчага
арқиб очиб кетган эди. Баъзида йилги эсига
тушиб кетиб, бўйинга осилган тахтакачи ачар
ва биз болаларга кўтир араларини, терини
тиккан ип изларини кўрсатарди. Шунда Шаро-
фиддин акам йигирма бирга кирган йиғит, қон
олиб, қон берган сабатлари қизил аскар эмас,
гўдак бўларди қоларди.

Урушдан омон қайтган жангчини эиъраб
қилиш катта ҳоқеъ эди. Қўни-қўшни, дўсту бир-
додар, қариндош-уруғ, таниш-билишлар чордана
қуриб, жанчи неча бор тақорлаётган сарғу-
зазларни завоқ билан, зерикмай қайта-қайта
тингласади.

Хайробода бариқлар — маҳбусларга мўлжал-
ланган кенг саройхоналар кўп бўларди. Уларни
30-йилларда маҳбусларнинг ўзлари курган бўлиб,
эган, ташландик ҳолатда бўларди. Оғир йилларда
асқотиб қолди. Бейғимни, бошланасиз, омонат
яшаб юрган қариндош-уруғлар, бариқлар,
саройхоналарни бўлишиб олишди. Қалин девор
саройхона олдига катта ва кенг хонали инорат
бўлиб, қаҳратон қиш ойлари бир неча оилани
бариваракига кунгоҳига сиздир оларди. Ҳар
бир оиланинг ўз бурчаги бўларди. Бора-бора
буларнинг дастурхони, қозон-ўчоғи ва, ҳатто
болалар орасида ўрин-тушаклари ҳам қўшилиш
кетарди. Бевқ-совулардан омон қолганининг
ягона йўли — бир-бирларига тикилишиб, пинк-
ларига суқилишиб, топан-тупанларини ўртада
баҳам кўриб яшаш эди.

Бекор келиб кўчат, майсалар тўпикага уриб қол-
ган кунларнинг бирда кўча бетига нотаниш,
барваста қоғаз кишининг қораси кўрилади. У
бакуват ханги эсагидан тушиб, олачипор пишк
жуи чилвирга боғланган тамир гулмичи киреъа
этиги пошаси билан тепиб, ерга киритди. Акам
анграйиб қараб турарди. Онам эса бир зум
тайсаллади-да:

— Вой, ўлай, отангинг эски ошмаси-куй.
Шарофкон ўғлини, ташқарида гурунгда тутиб
тураркан, ўйни сал-пал саранжомлаб оламан, —
деди ва ишга киришиб кетаркан, қўшиб қўйди:
— Ёш йигит эди-я Абдурайим ака, қариб кетиб-
дилар.

Мехмон инки кўзи тўла эски хуржунни тўқим-
дан илқис кўтариб олиб, ўш деворига сўзиди-да,
ичкаридан чиққан акам хузурда тош қотди.
Мехмоннинг ошунига бутунлай қўшилиб кетган
акам тахтакачи кўли билан унинг белидан қўчиб
турарди.

— Омонмасиз, Шарофкон иним! — деди
намланган кинрикларини чопони ёни билан ас-
таркан. — Сизни ҳам кўрар кун бор экан, ярат-
ганга минг қатла шукр...

Онам эшикдан кўришиб ишора қилган, акам
мехмонга:

— Қани, уйга кирайини, — деди.
Мен уйга кирмадим, чиллақ уйнаётган жўра-
ларим хузурига шовдим. Орадан ярим соатча
фурсат ўтган, болалардан бири келиб акам ча-
қиратганини айтди. Борсам, мехмон тўрада
чордана қуриб ўтирар ва акам билан гурунгла-
шарди.

— Маҳмудбой шу йиғит бўлади, — деди
акам, мехмоннинг ёнига ўтир, деб ишора қилди-
кан.

— Бу шөр йиғит Маҳмудбойми! Яшанг, азамат!
— мехмон оғир қўлини елкамга қўйиб, кучган
бўлди. — Умрингиз узоқ, бахтли йиғит бўлинг.
Омин! — фотиҳага кўл очди. — Янга, бу дегман
кейингиз Раҳмонқул акамнинг этакларидан
тушиб қолганини. Тўс ўзлар-я. Худбо битта, худ-
ди акамни кўргангадек бўлдим. Ё пирим-ай, бола
ҳам отасига шунчалар ўхшаш бўладими. Тавба
қилдим! — тоға эҳсанни ушлади.

Онам пойгада ўнг тизасига янгишиб дастур-
хон устидаги ўшларини кўл қапти билан сидир-
ди. Бир жойга тўпларди. Шунда дастурхондаги
қоз-кемталарга кўзим тушиб, юрагим ораниб
кетди: қалла қанда бол боғланган майси, писта;
ёноқ жийда; тибт ўқуриш у ёнда турсин, кўриш
насиб этмаган аллотвор хилма-хил ширинликлар.
Ҳаммасидан бирварсанга чағаллаб олгим кел-
ди. Бирок ўй ваганим шу захотиёк сўндим. Юз-
ларим лав-лав ёнарди. Буни мехмон сўзди ше-
килли:

— Қани, ширинликлардан олинг, Маҳмудқул,
— деди.

Акам ширинликлардан чангал-чангал олиб,
олдига ўйи ташлади. Мен эса кўл теккизма-
дим. Уятчан, зум бола эдим.

— Худого шукр, Раҳмонқул акамнинг битта
васиятини бақардим. Келиб кўрдим. Жамулжам,
сиҳат-саломат экансизлар. Энди худо бўғини
берсин. Етар ахир шунча азоб, — мехмон юти-
ди, мен эса у илгига илтижо қилганини аёнла-
мадим. — Парвардигор марҳаматини дариг тутмас,
қайшир. Ойнинг ярми қоронғи, ярми аруғ.
Турмуш ҳаммиша шу залда қолмас. Болаларнингиз-
нинг бахтига яхшиямки сиз бор экансиз, янга,
қоқиб-қовлиб юрибсиз. Омон бўлинг. Ҳаммаси
кўрмандан бўлиб кетади. Ингитлар вогага етса,
оталарнинг ўрнини босишди, руҳини шод қи-
лишди.

Онамнинг ажуудияда нимадир узилди — га-
вдеси титраб-қақшаб кетди. Уз ичкинагина аёл
эди, бу гаплардан сўнг муштдай бўлди-қолди.

— Акам юрагинда фақат бир армон билан ив-
диллар. Бир кун қалонқхонада юрак очиб, аёлни
хониллаб эди, эсон-омон қутулган бўлишди-да,
дедилар. Бармоқлари билан санаб, ҳа, кўзи ёри-
ганига ҳам беш-олти ой бўлиб қолди, ишқилиб,
қизим, ўғлим — ким бўлмасин, бахти билан

турилган бўлсин, деб дуо қилдилар. Ҳаётимиз не
кечди, худо билмади, менига бирон қори хол бў-
либ қолса, шояд, бошингиз омон бўлиб, юрти-
мизга оёвингиз тегса, болаларимдан хабар олинг,
кейингизнинг пешонасидан ўпинг, янгангизга
далда беринг, деллар.

КАМ ЧУНТАКЛАРНИ КАВЛАБ ҚОЛДИ.
А дастурхон тополмай кўзларига муштин бос-
ди. Онам ўрнидан гандарқлаб туриб кетди.
Катталар орасида кенган бу ҳолатга тушунмадим,
тушуна олмас ҳам эдим. Анграйиб турганимди
мехмон бошимни ўзига қаратиб буриб, пешонам-
дан ўпди:

— Энди бориб ўйнайверинг, шөр йиғит. Отан-
гиз билан ҳаммиша фахрланиб юринг. У кишидек
инсонлар ҳаётга қамдан-қам келади. Отангиз
эршимаган орзу-истакларга сиз етинг.

Уримдан турдим. Мехмон ўнгиримдан тутиб
листе, ёноқ, мейнлардан бир неча чангални
белимдан боғлиқ бўз қўйлагимнинг қўлигига
ташлади:

— Жўраларингизга бўлиштириб беринг, — де-
ди.

Абдурайим тоға келиб кетган, акам кўса эчки
сўйиб отамнинг худойисини ўтказди. Онам ўша
кундан бошлаб кўк қизилган бўлди. У либосини
фақат үч марта алмаштирди: аввал акам уйлан-
ганда, кейин менинг сўнат тўйимда ва ниҳоят,

анграйиб қараб турарди. Онам эса бир зум
тайсаллади-да:

— Вой, ўлай, отангинг эски ошмаси-куй.
Шарофкон ўғлини, ташқарида гурунгда тутиб
тураркан, ўйни сал-пал саранжомлаб оламан, —
деди ва ишга киришиб кетаркан, қўшиб қўйди:
— Ёш йигит эди-я Абдурайим ака, қариб кетиб-
дилар.

Мехмон инки кўзи тўла эски хуржунни тўқим-
дан илқис кўтариб олиб, ўш деворига сўзиди-да,
ичкаридан чиққан акам хузурда тош қотди.
Мехмоннинг ошунига бутунлай қўшилиб кетган
акам тахтакачи кўли билан унинг белидан қўчиб
турарди.

— Омонмасиз, Шарофкон иним! — деди
намланган кинрикларини чопони ёни билан ас-
таркан. — Сизни ҳам кўрар кун бор экан, ярат-
ганга минг қатла шукр...

Онам эшикдан кўришиб ишора қилган, акам
мехмонга:

— Қани, уйга кирайини, — деди.
Мен уйга кирмадим, чиллақ уйнаётган жўра-
ларим хузурига шовдим. Орадан ярим соатча
фурсат ўтган, болалардан бири келиб акам ча-
қиратганини айтди. Борсам, мехмон тўрада
чордана қуриб ўтирар ва акам билан гурунгла-
шарди.

— Маҳмудбой шу йиғит бўлади, — деди
акам, мехмоннинг ёнига ўтир, деб ишора қилди-
кан.

— Бу шөр йиғит Маҳмудбойми! Яшанг, азамат!
— мехмон оғир қўлини елкамга қўйиб, кучган
бўлди. — Умрингиз узоқ, бахтли йиғит бўлинг.
Омин! — фотиҳага кўл очди. — Янга, бу дегман
кейингиз Раҳмонқул акамнинг этакларидан
тушиб қолганини. Тўс ўзлар-я. Худбо битта, худ-
ди акамни кўргангадек бўлдим. Ё пирим-ай, бола
ҳам отасига шунчалар ўхшаш бўладими. Тавба
қилдим! — тоға эҳсанни ушлади.

Онам пойгада ўнг тизасига янгишиб дастур-
хон устидаги ўшларини кўл қапти билан сидир-
ди. Бир жойга тўпларди. Шунда дастурхондаги
қоз-кемталарга кўзим тушиб, юрагим ораниб
кетди: қалла қанда бол боғланган майси, писта;
ёноқ жийда; тибт ўқуриш у ёнда турсин, кўриш
насиб этмаган аллотвор хилма-хил ширинликлар.
Ҳаммасидан бирварсанга чағаллаб олгим кел-
ди. Бирок ўй ваганим шу захотиёк сўндим. Юз-
ларим лав-лав ёнарди. Буни мехмон сўзди ше-
килли:

— Қани, ширинликлардан олинг, Маҳмудқул,
— деди.

Акам ширинликлардан чангал-чангал олиб,
олдига ўйи ташлади. Мен эса кўл теккизма-
дим. Уятчан, зум бола эдим.

— Худого шукр, Раҳмонқул акамнинг битта
васиятини бақардим. Келиб кўрдим. Жамулжам,
сиҳат-саломат экансизлар. Энди худо бўғини
берсин. Етар ахир шунча азоб, — мехмон юти-
ди, мен эса у илгига илтижо қилганини аёнла-
мадим. — Парвардигор марҳаматини дариг тутмас,
қайшир. Ойнинг ярми қоронғи, ярми аруғ.
Турмуш ҳаммиша шу залда қолмас. Болаларнингиз-
нинг бахтига яхшиямки сиз бор экансиз, янга,
қоқиб-қовлиб юрибсиз. Омон бўлинг. Ҳаммаси
кўрмандан бўлиб кетади. Ингитлар вогага етса,
оталарнинг ўрнини босишди, руҳини шод қи-
лишди.

Онамнинг ажуудияда нимадир узилди — га-
вдеси титраб-қақшаб кетди. Уз ичкинагина аёл
эди, бу гаплардан сўнг муштдай бўлди-қолди.

— Акам юрагинда фақат бир армон билан ив-
диллар. Бир кун қалонқхонада юрак очиб, аёлни
хониллаб эди, эсон-омон қутулган бўлишди-да,
дедилар. Бармоқлари билан санаб, ҳа, кўзи ёри-
ганига ҳам беш-олти ой бўлиб қолди, ишқилиб,
қизим, ўғлим — ким бўлмасин, бахти билан

ган; наҳасини ҳам, чакқасини ҳам, қора дори-
сию, сиз билмаган, эшитмаган бойи бадларни
тегиб кўрган. Тортиниб ўтирман, мавриди кел-
са ўрни бўлса онда-сонда ароғини ҳозир ҳам
ичиб тураимиз. Улартичликдан юз ўтирганми-
за ҳа, Сизга ҳам маслаҳат, бошқасига қўйинг,
арқондан сози йўқ. Бошқасига экинч ўрганман.
Оғу дейишди, шу тўғри. Ароқини қиш мумкин,
лекин шунда ҳам одади, фурсати, ўрнини билиб
ичиш керак, — ҳам тасалли, ҳам ўғит берарди
тоға.

Узоқ қўзилдаган гурунлар одат тусига кир-
ди. Баъзида қизқинчи ўзимни ўринга кириб
ётган қўрқатиб, аслида уларнинг шивирларига
қулоқ тутардим. Гап-ўзларинг аксарияти отам,
унинг ояд ва қилчилари хусусида бўларди. Отам
ҳақида гап келди дегунча онам ажууд қулоққа
айланиши, юриб бораётган жойида беихтиёр тўх-
таб қилишлари менига галати ва эриш туюларди.
Баъзида шундай суҳбатлар чоғи акам ўрнидан
қўлиб кетар, ташқарида хилла вақт айланар,
кўзлари шибди қизарар, тахтакадан холи бўл-
ган ярадор қўли титради.

Кайтар йили акам томорқига экилган бугдойи
ўриб-йиғиб, янчиб олган, уйланиш тарадудиди
турди. Кайлиги онамнинг ўлиб кетган холаси-
нинг Шодагул исми кизи эди. Абдурайим тоға
аввал совчи бўлиб борди. Сўнгра қардандир

нарсаларни эшитиб, билиб, ўрганиб, фаҳмига
етадиган бўлиб қолган эдим. Ота калимасини бир-
он марта ҳам тилга олманган бўлсам-да, бу зот
ҳаёти, қисматига қизиқиш улғайганим, ақлим
пешлангани сайин тобора ошиб борди.

— Отам билин қандай танишгансиз? — кўн-
гимдагини сўраб қолди акам тоғадан.

— Шўро ҳукумати қарор тоғмасдан бурун
Юрчи бозорига аминчи бўлиб ишлаб юрган
кезларидеда танишганман. Пазендалигим ёқиб
қолган. Бирон ноизиқроқ меҳмон келса ёки
кўнглим ош тусаб қолса — еринг арғиғидан бўл-
са ҳам мени топтирадилар, — деди тоға чўқур
нафас олиб.

Тўғри, ичкилобгача отам ўзига яраша давлат-
майд бўлган. Тўплаган, йиғнаган бойлигини Шўро
ҳукуматига топширган. Ваъдасига, муруватига
умид қилган. Донишманд, саводхон киши бўлган.
Ревкомнинг расмийга лавозимига ишлаган. Қу-
лоқларига қарши ашаддий кураш бошланганда
отам ҳам четда қолмаган. Бой-бадавлат замон-
лар эса олган, ганимлари қўшиб-чатган.
Хокимият учун қилган хизматлари эса унутинган.
Оиласи билан водийга (Фарғона тарафлар) ба-
дарга қилинган. У ердан бир амаллаб қочган.
Қадрдоқ қишлоғи Жубода эмас, Хайрободаде
қўйим тоған. Қакри қаттол ўттиз етинчи йилда
эса унинг изидан яна одам тушиб, мазлумот бер-

ган. Бу гал ревоком раиси бўлган отамнинг таш-
килотчилик йиллари есос қилиб олган. Хиз-
матга ҳақорат. Халқ душмени тамгаси босилиб,
ҳибста олинган. Кўп лағерларда бўлган. Сўнгра
қандайдир тасодиф тўғрйли Тошкент қамқорона-
ларидан бирига бориб қолган. Ишбилармон, са-
водхон отам маҳбуслар орасида катта ҳурматга
сазовор бўлган. Қамқорхонада отилган, қатл этил-
ганларнинг жанозасини ўқиган, бошқа эскича
расм-русумларни хўфа бақарган. Отам дарда
чалиниб, вафот этганида маҳбуслар тўпланишиб,
қамқорхона назоратчилари, хизматкорларини у-бу
нарҳа бериб рози қилишганда, марҳумнинг жа-
назидан турмадан олиб чиқиб кетиб, Чигатой
қабристонига қўйишган. Афтидан бу Табаррук
жой шу яқин атрофда бўлган. У пайлар Чигатой
нима эканлигини на онам, на акам, мен эса умум-
ан билмасдим. Улим хавфи лаҳза сайин чанг
солиб турган бир вақтда маҳбусларнинг нечук
таҳликали ишга қўл уришганига ҳали-хали ақлим
бояр қилмайди.

Б У ВОҚЕАЛАРНИ УЗИ ГУВОҒИ БЎЛГАН, усти-
да турган Абдурайим тоға акамга айтиб
берган эди. Уш шивир-шивир гурунларда Ма-
гадан, Қолима, Трухан ўлкаси сингари нотаниш
жойлар юми; Сталин, айниқса Берия деган га-
ламис, усунринг кўз кўриб, қулоқ эшитмаган
қийновларни тўғрисида пичирлашиб гаплашган
менга сирли ва жумбоқли туюларди. Сталин ўл-
габ, акам партия сағига киришга қатъий бел бо-
ларди. Онам ўзи айланиб:

— Шарофкон, ўғлим, отангингнинг бошига
тушган савдолари унутманг. Шунча молу дунё-
си, хизматлари ҳисобга олинмади. У дейишди,
бу дейишди, охири-қотиб нобуа қилишди, —
деди куюниб. — Ҳукуматнинг умидида не-
не ширин жонлар озор чекмади, қандадан-қанда
қизил қонлар дарб бўлиб оқмади.

— Отамнинг руҳига қасам айтганман, партиёга
ўтишим шарт, — дедим қизиб Шарофиддин
акам. — Сталиннинг ўзи айтган — ота учун
ўғли жаавоб берилади. Бунинг устига отам мут-
лақо бегуноқ. Шўро ҳукуматида сидқидиндан
қизмат қилган. Отамнинг ҳалоқати англашмило-
вчилик оқибати.

— Уғлим, ҳаммаси акси бўлиб келаяпти.
— Йўқ! Коммунистлар энди бунга йўл қўймай-
ди, — деди акам қатъий билан.

— Энам айтувди дерсиз-да бир кун келиб,
болам...

Аламзада акам ёғирманчи сўзлардан кейин
талашиб-тортишиб охири партиёга ўтиб олди. Бу
хол уйимизга кириб келган унутилмас қуноқчи
воқеаларнинг инкинчис, биринчиси — акамнинг
урушдан эсон-омон қайтиб келиши эди.

Акам Абдурайим тоғани кўп кутди. Шодлиғи-
ни баҳам кўрмоқчи, табаррук қўлларидан ош
емоқчи эди. У келавермаган, онамга ялғинди:

— Бир ош қилинг, эна, масаллини тайёр. То-
ғамнингиз ухшаса, бас.

Онам ўзини эшитмаганга солди ва сўнгра ран-
жигандек:

— Хотинингизга айтинг, қилсин. Еш, ўрган-
син. Қачонга бировинкига ҳавас қилиб юра-
син, — деди ва қўлиб қўйди: — Тоғанингизга
етказиб ош қилдиган кишини тоғолмайсиз, бо-
лам. Унинг оши ҳам ўш, раҳматли отангиз син-
гари антиқа. Оши тоғли, қисмати анчиқ одам-
лар... Қўйинг болам, қўлимдан келмайдми. Ош
сиздан ўргинсин, тақдир қилган бўлса, ҳали
тоғанингизнинг қўлидан кўп ош өлмас.

Узоқ йиллар Абдурайим тоға қумга тушган
томчи сувдек номи-нишонсиз кетди. Онам вафо-
тини эшитиб, уйда у кун туриб кеттипти. Бунга
ҳам ўн беш йилча бўлди.

Мен мактабда ўқирдим. Бу орада унча-муна

Менгизё САФАРОВ

Дорилфунунни тутатиб, ўқитувчилик қилдим,
турли касб, мансабларда ишладим. Сал-пал об-
рў ҳам, шухрат ҳам топдим.

Бир кун хизмат вақидан Деновга бориб
қолдим. Эртаси кун шайхнинг биродарлардан
бири бозорқўннинг раиси Иззатулла тоға ошга
таклиф этапти, вақтлари бўлса тайин айтсин,
депти. Иззатулла тоға оташин маърифатчи, кўп
йиллар колхозда расмлик қилган одамхон ки-
ши эди. Деновга келсам, гурунларига эҳтиёж
сезардим. Кўнгли очиб, билимдан, кўпни кўрган,
хушчақчақ, ҳаммиша тилло тишларини кўрсатиб,
илжайиб юрадиган, қориндор, барваста ва ба-
куват Иззатулла тоға ҳам отамни кўрганлардед-
бири бўлиб, ҳар уршганимизда шунч эсларди.
Оталаримиз дўст бўлишган, деб гурунларди.

Тўш маҳали бозорнинг кун ботиш тарафидаги
бозорқўн идорасига кириб бордим. Эшик рў-
параста сукувуз турган бўлса-да, жижкакина,
гоят нуруний, оппоқ соқоллари кузалган бир
муайсафид

«ХАЛКИМ МЎЪЖИЗАЛАР ҚИЛОЛГАЙ»

Боши биринчи бетда

Халқимизнинг, мамлакатимизнинг фахри бўлган, табаррук номи тарих саҳифаларига абдий ёзилган, юртимизни ҳўб ва кўп қўйилган буюқ файласуф шoirнинг тўйи мамлакатимизда гоёт тантанали, ўз шукўҳига мос тарзда нишонланди ҳамда нишонланмоқда. Бундай улўвур тантанани мен албатта мустақилликнинг ва Президентимизнинг ижод аҳлига самимий хўрмати шарафати натижаси деб биламан. — деди ўз маърузасида. — Гафур Гулом ўзбек адабиётини тўйовулдирган, мўмтоз адабиётимиз вакиллрининг адабий меросини давр тўфонларидан омон сақлаб қолганига кўп ҳисса қўшди. У, айни пайтда, шеърини ва нарий буюқ асарлари билан машқур олам бўлди. Ҳан эса инсон сифатида дўстларига садоқатли, ўзбекиона шарҳона меҳмоннавозлиқига жаҳонга танитган сиймо эди. У чинакам халқ шoirи эди. Асарларида халқимизнинг дардлари, қувончлари ва гурурини баралла қўйлади. Айниқса, унинг асарларидаги Ватанимиз мустақиллиги, эркин улўвурчи мисралар бугунги кўнларимизда бизга ҳамқурў хаммаслақдир. — Гафур Гулом нафақат ўзбек адабиётида, балки асримиздаги барча туркийзабон халқлар адабиётлари орасидан етишиб чиққан энг талантли аломла, файласуф, зўнко ижодкорлардан бири эди, деб баралла айта олам ва буни қўлаб адабиётлар вакиллари тасдиқлашга ишонаман. — деди сўзга чиққан Гафур Гуломнинг шoirларидан бири, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Саид Аҳмад. — Чўни у киши барча туркий тилларини билар ва ўша адабиётлар вакиллари билан қўндан ҳамкор эди. Уларнинг асарлари Гафур акага устоз сифатида қарашди. Бугун бу устоз ҳаёт бўлганида 90 ёшга чиқарди. Унинг ўзи бу кўнларни гоёт оруз қилганди. Устоз орузлари маънан ушалди. У орамизда асарлари билан барҳаёт. Гўё бизни китоб жавонларимиздан қузатиб, «Хўрман энди, мустақил жумҳуриятнинг хўр фўқаролари», деяётганга ўхшайди. Анжуманда Ўзбекистон халқ шoirи Ибройим Юсупов Гафур Гулом билан қоракўл ўқ ижодкорлари ўр-

Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат наشريётида аса адиб хотирасига бағишланган учрашўв бўлиб ўтди. Унда наشريёта турли йилларда раҳбарлик қилган ижодкорлар Рамз Бобожон, Хамид Гулом, Жуманиёз Жаборов ҳамда бошқа ижодкорлар шoir ҳақидаги эсдаликлари, асарларидан олган таассуротлари тўғрисида гапириб бердилар. Бундай тантаналар пойтахтдаги Гафур Гулом номидаги кинотеатрда, шoir номидаги маҳаллада, 9-майтаба ҳам ўтказилди. Фарғона vodiёсида шoir тўйи тантаналари Кўқон шаҳридан бошланди. Шаҳардаги Хамза номидаги театр биносида жамоатчилиқнинг ижодкорлар билан учрашўвини Кўқон шаҳар ҳокими Х. Мавлюқов қириш сўзи билан очди.

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Саид Аҳмад устоз ҳақида хотирларидан сўзлаб берди, Ўзбекистон халқ шoirи Абдулла Орипов, Жуманиёз Жаборов, Пўлдош Сулаймон улўв шoirига бағишланган шёрларини ўқидилар, дил сўзларини айтдилар. Адбиётнинг қизи, Ўзвучи Олмас Аҳмедованинг отаси тўғрисидаги эсдаликларини, санъаткорлардан Раҳима Мазохидова, Таваккал Қодирнинг ашуалари, театр артистлари ва мактаб ўқувчиларининг Гафур Гулом асарлари асосида тайёрлаган чиқишлари йиғилганларда унутилмас хотира бўлиб қолди.

Қўқон шаҳар педагогика институтига эса Андижон, Фарғона, Наманган, Хўжанд вилоятларидан ташир буюрган олимлар иштирокида ёзувчи ҳаёти ва ижодига бағишланган илмий сессия ўтказилди. Водийда шеърхонлик бир неча кўн давом этди. Зарафшон воҳсининг шеърини мўхлислари шoir тўйини Самарқанд шаҳрида кенг нишонладилар. Самарқанд Давлат дорилфунунининг мажлислар залида шаҳар жамоатчилиги ва талабалар иштирокида шoirнинг 90 йиллик бағишланган илмий ижодига бўлиб ўтди. Анжумани Самарқанд шаҳар ҳокими Азиз Носиров очди. Филология фанлари доктори Нуриддин Шўқуров шoir ҳаёти ва ижоди ҳақида маъруза қилди. Шoirлардан Жамол Камол, Ватор Бойқўлов унга бағишланган шёрларини ўқиб бердилар, адабиётшунос олим Тўра Мирзаев эса Гафур Гуломнинг илмий фаолияти хўсусида сўз юритди. Анжуманда Самарқанд вилояти хокими Саид Абдураҳмонов иштирок этди. Гафур Гулом тўйига бағишланган адабиёт байрами республикамизнинг барча шаҳар ва қишлоқларида давом этмоқда.

«Халқимизнинг, мамлакатимизнинг фахри бўлган, табаррук номи тарих саҳифаларига абдий ёзилган, юртимизни ҳўб ва кўп қўйилган буюқ файласуф шoirнинг тўйи мамлакатимизда гоёт тантанали, ўз шукўҳига мос тарзда нишонланди ҳамда нишонланмоқда. Бундай улўвур тантанани мен албатта мустақилликнинг ва Президентимизнинг ижод аҳлига самимий хўрмати шарафати натижаси деб биламан. — деди ўз маърузасида. — Гафур Гулом ўзбек адабиётини тўйовулдирган, мўмтоз адабиётимиз вакиллрининг адабий меросини давр тўфонларидан омон сақлаб қолганига кўп ҳисса қўшди. У, айни пайтда, шеърини ва нарий буюқ асарлари билан машқур олам бўлди. Ҳан эса инсон сифатида дўстларига садоқатли, ўзбекиона шарҳона меҳмоннавозлиқига жаҳонга танитган сиймо эди. У чинакам халқ шoirи эди. Асарларида халқимизнинг дардлари, қувончлари ва гурурини баралла қўйлади. Айниқса, унинг асарларидаги Ватанимиз мустақиллиги, эркин улўвурчи мисралар бугунги кўнларимизда бизга ҳамқурў хаммаслақдир. — Гафур Гулом нафақат ўзбек адабиётида, балки асримиздаги барча туркийзабон халқлар адабиётлари орасидан етишиб чиққан энг талантли аломла, файласуф, зўнко ижодкорлардан бири эди, деб баралла айта олам ва буни қўлаб адабиётлар вакиллари тасдиқлашга ишонаман. — деди сўзга чиққан Гафур Гуломнинг шoirларидан бири, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Саид Аҳмад. — Чўни у киши барча туркий тилларини билар ва ўша адабиётлар вакиллари билан қўндан ҳамкор эди. Уларнинг асарлари Гафур акага устоз сифатида қарашди. Бугун бу устоз ҳаёт бўлганида 90 ёшга чиқарди. Унинг ўзи бу кўнларни гоёт оруз қилганди. Устоз орузлари маънан ушалди. У орамизда асарлари билан барҳаёт. Гўё бизни китоб жавонларимиздан қузатиб, «Хўрман энди, мустақил жумҳуриятнинг хўр фўқаролари», деяётганга ўхшайди. Анжуманда Ўзбекистон халқ шoirи Ибройим Юсупов Гафур Гулом билан қоракўл ўқ ижодкорлари ўр-

ТАНТИЛИК

«Нарвайн» давлат ҳўжамати бош аргоними Эшпўлат Фармонов шўндай дейди: «Кўиб юрганмида Равшан аканинг дарсларини орякиб кўтардик. Фалсафа кўпчилик талабаларининг савиб ўрганадиган фанига айланган эди. У киши дарсда шўнчаки гапирмасди, балки актёрлардай образга кириб тушунтирарди. Домла очкиўнги, дангал ва танти. Пахта ҳа-ша-рига борган кезларда ҳам талабаларга ердан берарди. Биз у кишидан фақат ўқитувчилик сирларини эмас, балки одамийликнинг кўп ибратли жиҳатларини ҳам ўргандик. Хўзир ҳам домладан йўл-йўриқ, қимматли маслаҳатлар олиб тураёмиз. Бундай самимий фикрларни унинг қўлида тахсил олган ва олаётган талабалардан, у билан ишлаётган ўқитувчилардан, шoirларидан эшитиш мўмкин.

Равшан ака тадбиркор раҳбар ва моҳир ташкилотчи. Ун йилдан бўён Навоий Давлат педагогика институтини ректори, шу институт ташкилотчиларидан бири. Турфа миллат вакиллари яшайдиган Навоий шаҳрида икки юздан энё ўқитувчи раҳбарлик қилиш осон иш эмас. Айни пайтда институтда ўзбеклар билан рус, қозқ, тожиқ халқларининг фарзандлари ҳам тахсил оладилар. Бу ҳам раҳбарга катта масўлуят юклайди. Нозик даврда ўта зийрак бўлиши талаб этади.

Ўзбекистон Республикаси халқ депутати сифатида ҳам Равшан Раҳмонов катор ибратли ишларни амалга ошириб келяпти. У мудрамеяди. Ак-

Республикамизнинг ҳар бир вилояти ва туманида ўша жойининг маънавий қиёфасини, мезонини белгилаб турайдиган эйиллар муҳити бўлади. Навоий ани шўндай муҳитни яратиб, уни мустаҳкамлаш учун жойбозлик кўрсатиб келаватган фўдойиллардан бири Равшан Раҳмоновдир. Бундай муҳит миллатнинг маънавий қиёволига етишишда катта аҳамиятга эга. Президентимиз айтаюндек, энг муҳими, маъ-

Икки оғиз дил сўзи

навий инкироздан чиқшимиз керак. Бун қўқур ағлаб етган Равшан ака барча билими, раҳбарлик ва ташкилотчилик қўбилиятини маънавиятимизнинг поёвдорини яратишда бевосита иштирок этадиган ўқитувчилар тайёрлашга қаратган. Яқинда Навоий шаҳрида «Давлат тили ҳақидаги қонунни амалга оширишнинг долзарб муаммоларини» мавзуда илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди. Унда иштирок этган Республика Атамашунослик қўмитаси раиси, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Одил Ёқубов билан институтда ижодий учрашўв ўтказилди. Учрашўв сўнгида ҳурматли адимимиз институт «Хотира дафтарига» қўйиладиган дил сўзларини битди: «Қадрли Равшан Раҳмонов! Сизин халқимизга хизмат қилётган фидокор халқ депутати ва фанмиз равақига катта ҳисса қўшган тарихчи олим сифатида яхши билар эдик. Бу сарфар он тилимиз раванкини ўйлаб ўтказилган улкан илмий-назарий анжуман кўнлари яқиндан танишдик, дўстлашдик, самимий сўзбатарлиқнинг олдиқ. Сизнинг ички дўниси бой, ниҳоятда қадрли, ширинхўсин, дилшас ва билимдон бир инсон эканлигинизни билдик. Айни замонда Сиз истеъдодли ёш олимларга меҳрибон, кўпимиз сонли институт талабаларига ота-ларча гамаўўрлик қилётган улкан ташкилотчи арбоб эканлигинизни ҳам кўрдик. Миллатимиз

Биз розимиз бўлса агар оддий чакмон, қотган ном, бизга меҳнат заҳматидан ўзга аминати ёмон. Саъдий Шерозийнинг ушбу ўлмас мисралари шу кўнларда ўзининг 50 йиллик тўйини нишонлаётган заҳматқаш олим, тиниб-тинчимас раҳбар Равшан Раҳмонов учун ёзилганга ўхшайди. Асли полковлар юрти Қоракўлда туғилиб ўсган, унча-мунча полковлар билан қураш тушиб келган, лекин елкаси ерга төгмаган Равшан Раҳмонов ҳаётини, эришган мувафўқиятларининг асосини чин маънодаги инсоний ТАНТИЛИК беэоб туради. У ишда ҳам, оилада ҳам, дўстларини даврасида ҳам танти. Энди гапнинг дангли, танти одамга элик ҳеш ҳаг етмас. Чўнки Равшан ака бобларига ўхшоб юзда ишда ҳам қураш тўшмоқчи. Яратганининг ўзи ўша кўнларга етказсин. А. ЖўРАЕВ

МЕНИ УЙЛАТГАН ФИКР

ТАКЛИФ ҚИЛАМАН

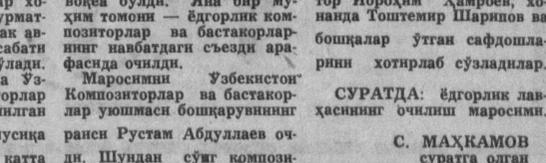
Бугунги бозор иқтисодиёти шароитида аҳолининг бошқа қўтламлари қатори нафақачиларни ҳам ижтимоий хўмоёлаш борасида қўнгина ижобий тадбирлар амалга оширилади. Президентимиз томонидан фармондан марҳумнинг яқинларига бир йилгача нафақа берилади. Уйлайманки, менинг бу таклифим кўпчиликка маъқул бўлади.

Ф. ТўРДИХОУНОВ, 1-тонфа ногирони

ЎТГАНЛАР ЁДИ

Бугун ўтган устозлар хотирасини қанчалик хўрматлаб, ётвозласак, келажак авлодининг бизга муносабати ҳам шўнга яраша бўлади. Шу маънода қўн-кеча Ўзбекистон Композиторлар уюшмаси биносида очилган «Хотира тахтаси» мўсиқа санъати аҳли ҳаётида катта

Суратда: Ёдгорлик лавҳасининг очилиш маросими. С. МАҲКАМОВ суратта олган

БОБУРИЙЛАР ТАРИХИ—УММОН

ХИНДИСТОНДА БОБУР АСОС СОЛГАН давлат шон-шўҳратли катта сулолани ташкил этиб, 181 йил давомидо юксалди ва равақат топди. Шу даврда бобурийлардан 6 киши — Бобур, Хўмоюн, Акбар, Жаҳонгир, Шоҳ Жаҳон ва Аврангзеб-Оламгир мамлакатга подшоҳлик қилди. Ҳинд олимлари уларни Амир Темир сулоласидан бўлган «барлос турклари», «чигатой тургонийлар» ёки «мўғул ҳўқорлари» деб атайдилар. Тахминан Бобур невараси Акбаршўх дўврдан бошлаб бу давлат Оврўпо Шарқ адабиётида «Буюқ мўғуллар империяси» деб атала бошланди. Ушбу масалла кўндан бўён тарихчилар ва тадқиқотчиларнинг қизиқтириб келмоқда. Улар бу атамата ўз фикр-мулоҳазаларини билиришга ҳаракат қилмоқдалар.

«Янги турк давлати» иборасига қўйиладиган тўшунтириш берилади: Мўғуллар деб аталмиш халқ аслида туркларнинг Чигатой номи авлодидандир. Чигатой машҳур мўғул ҳўқони Чингизхоннинг иккинчи ўғли бўлиб, отаси унга турклар сўзи бўлиши Марказий Осиё ва Туркистоннинг тортиқ қилган эди. Чигатой ана шу ерлар хокими бўлган. Ҳиндистонда мўғуллар ҳўқумронлигининг ўрнатилишини ислом ва жаҳон тарихидаги энг ақибий юкка деб ҳисоблаш мўмкин. Чўни бу Исломнинг Ҳиндистондаги янги галабасини аниглади. Шу билан бир вақтда Ислом тарafdорлари — мўхлислари жаҳоннинг бошқа қисмларида ҳам катта галабаларни қўлга киритаётган эдилар. Муаллифлар Бобурга таъриф беришнинг давом этириб «Чигатой туркларидан бўлиши Бобур ота томонидан Темирча ва она томонидан Чингизхон авлоди билан тутаниш кетади», дейдилар.

Бошқа ҳинд тарихчилари Н. К. Синха ва А. Ч. Банерджи «Ҳиндистон тарихи» асарлари «Ҳиндистондаги мўғуллар салтанатининг асосчиси Бобур чигатой туркларидан эди. У ота томонидан Темир авлоди бўлиб, она томонидан Чингизхонга бориб тақаллади», деб таъкидладилар. «Буюқ мўғуллар салтанати» иборасини ишлатган Гарб ва Шарқ муаллифлари бобурийларни асли мўғулликнинг мўғуллар деб тўшунмаганлар, аксинча, уларни туркистонлик турклардан чигатой улуси деб аталмиш ўзбекларнинг аждодлари деб билганлар. «Буюқ мўғуллар» атамаси аввало Ҳиндистонда пайдо бўлганими ёки Гарб мамлакатларида — Оврўпода пай-

ТАРИХ ВА ТАҚДИР

ра тарихий ҳақиқатни тўғри акс эттирарди. Сўнгра бобурийлар сулоласидоги 14 шўхнинг номи ва уларнинг шўхлиги йиллари кўрсатиб ўтилди. Шу саҳифанинг ўзига «Бобурийлар империяси» сўзлагани беришнинг тўшунтириш ҳам бор. «Бобурийлар империяси» дейилмади унда. — Ҳиндистонда темирўйлардан Заҳридин Мўхаммад Бобир асос солган империя (1526—1858). Бу империя тарихий адабиётларда «Буюқ мўғуллар империяси» деб ўрилади. Юқоридоғилардан қўришиб турибдик, бахсли атамата 60-йиллар охири, 70-йиллар бошида ҳал этилиб, истеъмолга киритилган эди. Сўнги йилларда илмий ишлар ва маърузаларда бобурийлар атамасини ишлатиш одат тўсига кириб қолди ва ҳеч ким бобурийларни ўзбек тилида «мўғуллар» деб эабатган бўлмас керак. Бобур ва бобурийлар даврини тарих билан шўгулланган С. Азимжоновна, И. Нишомудинлар ҳам кейинчалик ўзбек ва рус тилларида нашр этилган асарларида «бобурийлар», «династия бобурийлар» ва «бобурийлар» сўзини қўллаган. Таниқли шoirимиз Жамол Камол ҳинд адабиёти Муом Лазининг асаридан бобири 1990 йил ўзбекчага аударган экан, қисқа кириш сўзида «Чет элларда, хорижий тилларда бобурийлар ҳақида битилган тарихий асарлар, яратилган илмий тадқиқотлар оза эмас» (ЎзА, 1990, 19-қў), деб ёзганди. Ҳиндишунос олим Анисо-ридин Ноброҳимовнинг «Меҳнат» нашриётида чоп этилган «Бобурийлар мероси» номли рисоласи ҳам бу атамата ҳаётимизга кириб, сингўри бораётганини кўрсатди. Демак, матбуотимизда «бобурийлар» ёки «бобурий мўрзаолар» атамасини фаол қўллаш илмий жамоатчиликнинг, барчаннинг шарафли бурчи ва одати бўлиши шарт.

ОРОЛ ДАРДИ—ДУНЁ ДАРДИ

Ҳа, шўндай, Орол муаммоси эйилишда жаҳон миқёсидоги муаммога айланиб бормоқда. Марказий Осиё жумҳуриятлари 1992 йилнинг феврал ойида минтақадаги суви манбаларидан темаб-тертаб унумли фойдаланиш ҳақида битимга келишган эдилар. Ушбу давлатлар бошлиқларининг янги йил бошида Тошкентда бўлган учрашўвида эса, Оролни асарлаш халқаро жамағармаси тўғрисида, Қўнлиқ Ўрдадаги анжуманда аҳдомани амалга ошириш юзасидан муҳим тадбирлар белгиланди. Орол ва Оролбўйида юзага келган экологик вазиатни соғломлаштириш, денгизин асраб қолишга доир зарур ҳўжжатлар қабул қилинди.

ЮСИА муҳбирини Жон Шеффернинг ёзишича, бундан бир неча кўн бурун — 26 апрелда Бутун жаҳон банки биносидо Орол муаммосига бағишланган халқаро семинар ўтказилди. Унда Марказий Осиёдаги беш жумҳурият, шўнингдек, Австрия, Дания, Франция, Олмония, Италия, Япония, Голландия, Швейцария, Туркия, Англия, АКШ мамлакатлари ва бир қатор халқаро ташкилотлар вакиллари қатнашдилар. Семинарда Орол денгизин минтақасидаги экологик ҳўлатни яхшилашга ёрдамлашувчи дастурни ишлаб чиқиш юзасидан битим тўзилди. Дастур Орол денгизини сақлаш баркаролаштиришнинг денгиз ён-атрофидаги энг кўп зарар қўрган ҳудудларни ва аҳоли пунктларини қайта тиклаш ҳамда табиат муҳофазасига тааллуқли тадбирлар белгиланди. Амударё ва Сирдарёнинг суи манбаларидан унумли фойдаланиш тадбирларини, ушбу режаларни ҳаётга таъбиқ этиш учун алоҳида институтлар ташкил этиш каби бир қатор масалаларни ўз ичига қамраб олади.

Орол муаммоси жаҳон миқёсидоги халқаро ташкилотлар ва қўлаб мамлакатлар диққатини ўзига жалб етгани беэиз эмас. Денгиз 1960 йили катталани

ВИЛДИРИШ
Шу йилнинг 18 май — септабда қўн соат 15да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида ёзувчи Тоғай Муроднинг «Отамдан қолган далалар» романи асосида ҳўзирги ўзбек романчилиги муаммолари мўҳоммасига бағишланган илмий-назарий анжуман бўлади.
Романавис адиблар, адабиётшунос олимлар, ўзбек

романчилиқнинг ҳўзирги аҳолига қизиққан барча мўхлислар таклиф қилинади.
Маъзилми: Жаҳонгир-лаб Неру қўчаси, 1-уй. Метроинг «Мустақиллик майдоғи» бекати.
ЎЗБЕКISTON ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

